

Preot dr. Pavel Vesa

PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ
LALAȘINȚ

MONOGRAFIE ISTORICĂ

Editura *urostampa*

Timișoara, 2015

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	9
PREFAȚĂ	13
INTRODUCERE: Cadrul natural și geografic	19
Capitolul I	
INCURSIUNI ÎN ISTORIA LOCALITĂȚII	27
I. TRADIȚIA ÎNTEMEIERII ȘI NUMELE SATULUI	27
II. VATRA VECHĂ A SATULUI	29
III. PRIMA ATESTARE DOCUMENTARĂ (1485)	30
IV. POPULAȚIA. EVOLUȚIA DEMOGRAFICĂ	31
IV. 1. Populația de-a lungul timpului	31
IV. 2. Evoluția natalității (botezuri), cununiilor și deceselor între 1853-1945	37
IV. 3. Câteva considerații despre organizarea administrativă	41
V. SITUAȚIA SOCIAL-ECONOMICĂ DE-A LUNGUL TIMPULUI	41
VI. PRIMUL RĂZBOI MONDIAL	52
VI. 1. Eroi din primul război mondial	52
VI. 2. Invalizi	56
VI. 3. Voluntari lalașințeni participanți în armata română la eliberarea Transilvaniei	56
VI. 4. Înființarea Gărzii Naționale Române din Lalașinț	57
VII. AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL	58
VII. 1. Lalașințeni chemați sub arme	58
VII. 2. Lalașințeni morți sau dispăruți pe frontul din Est	61
VII. 3. Lalașințeni morți pe frontul din Vest	63
VII. 4. Invalizi de război	64
VII. 5. Prizonieri	65
VII. 6. Biroul Invalizilor Orfanilor Văduvelor de Război	66
VII. 7. Dumbrava Eroilor	67
VIII. LALAȘINȚUL CONTEMPORAN (DUPĂ 1945)	68
VIII. 1. Începutul sfârșitului	68
VIII. 2. Electricizarea satului	72

VIII. 3. Căminul cultural	72
VIII. 4. Biblioteca sătească	73
VIII. 5. Magazinul sătesc (Cooperativa de consum)	74
VIII. 6. Grădiniția de copii	74
Capitolul 2	
ISTORIA PAROHIEI ORTODOXE ROMÂNE	75
I. CÂTEVA CONSIDERAȚII	75
II. BISERICI DE LEMN DISPĂRUTE (SEC. XVII-XVIII)	76
II. 1. Biserica de lemn din <i>Balta bisericii</i> (sec. XVII-XVIII)	76
II. 2. Biserica de lemn „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” de pe Dealul bisericii (1755-1846)	77
II. 3. Preoți slujitori (1751-1844)	78
III. BISERICA ACTUALĂ CU HRAMUL „SF. ARHANGHELI MIHAIL ȘI GAVRIL” (1846)	80
III. 1. Istoricul zidirii și sfințirea bisericii	80
III. 2. Materialul de construcție și arhitectura	81
III. 3. Pictura	81
III. 4. Iconostasul	81
III. 5. Reparații la locașul de cult	82
III. 6. Preoții slujitori (1830-2005)	83
III.7. Administratori ai parohiei	92
IV. ANTIMISE	93
IV.1. Câteva considerații despre antimise	93
IV. 2. Antimisul din 1755 sfințit de mitropolitul Gheorghe I Popovici al Timișoarei (1745-1757)	94
IV.3. Antimisul din 1881 sfințit de episcopul Ioan Meșianu al Aradului (1875-1898)	96
IV. 4. Antimisul din 1965 sfințit de Î. P. S. Sa dr. Nicolae Cornean, Mitropolitul Banatului	97
IV. 5. Antimisul din 1975 al episcopului Visarion al Aradului (1973-1984)	97
V. CĂRȚILE DE CULT ȘI ÎNSEMNĂRILE MANUSCRISE	98
V. 1. Inventarul din 1910 al cărților de cult	98
V. 2. Cărți de cult tipărite până în 1830 și însemnările manuscrise	99
V. 3. Cărți de cult tipărite după 1830	100
VI. CLOPOTELE BISERICII	112
VI. 1. Câteva considerații	112
VI. 2. Clopotul de la biserica de lemn menționată în anul 1758	113
VI. 3. Clopotele de la biserica actuală	113
VI. 4. Confiscarea clopotelor în 1916	114
VI. 5. Trei clopote noi (1922-1924)	115
VII. PĂMÂNTUL BISERICII	116

VIII. BIBLIOTECA ȘI ARHIVA PAROHIALĂ	116
IX. VIZITE CANONICE	117
X. LISTA CÂNTĂREȚILOR BISERICEȘTI (1886-2005)	119
X. 1. Cântăreți oficiali (1886-2005)	119
X. 2. Cântăreți neoficiali	119
XI. LISTA EPITROPIILOR (1881-2004)	121
XII. LISTA CRÂSNICILOR (1881-2004)	122
XIII. MEMBRII CONSILIULUI PAROHIAL (1888-2004)	122
XIV. CORUL BISERICESC	124
XV. PARTICIPAREA CREDINCIOȘILOR LA BISERICA	125

Capitolul 3

ISTORICUL ȘCOLII DIN LALAȘINȚ (1788-2005)	127
I. CÂTEVA CONSIDERAȚII	127
II. ȘCOALA ÎNTRE 1785-1866	128
II. 1. Înființarea școlii din Lalașinț (1785)	128
II. 2. Contractul primului învățător (1788). Școala între 1788-1800	128
III. ȘCOALA ÎNTRE 1886-1918	133
III. 1. Învățătorul Ștefan Mihailovici (1886-1910)	133
III. 2. Învățătorul Ioan Octavian Mihailovici	136
III. 3. Legea Apponyi și efectele ei în Lalașinț	136
III. 4. Școala de Stat din Lalașinț	140
IV. ȘCOALA DIN LALAȘINȚ ÎN PERIOADA 1919-2005	141
IV.1. Învățătorii	141
IV. 2. Clădirea școlii	147

Capitolul 4

SENSIBILITĂȚI RELIGIOASE. ÎNTRE TIPICUL BISERICESC ȘI MENTALITĂȚILE COLECTIVE; PROBLEME DE ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR	155
---	------------

Capitolul 5

TOPONIMIA, TOPONOMASTICA ȘI ONOMASTICA	185
I. NUMIRI DIN TRECUT A SATULUI	185
II. NUMELE DE ASTĂZI AL SATULUI	185
III. NUMELE DIFERITELOR PĂRȚI DIN HOTARUL SATULUI	185
IV. NUMELE DIFERITELOR PĂRȚI DIN HOTARUL SATULUI	186
IV. 1. Numele locurilor cultivabile și pășunile	186
IV. 2. Numele dealurilor	188
IV. 3. Numele pădurilor	188
IV. 4. Numele văilor și pâraielor	189
V. NUME DE FAMILIE	189

V.1. Nume de familie din trecut	189
V2. Nume de familie de astăzi	190
VI. NUME DE BOTEZ	190
VI.2. Nume de botez de astăzi	191
VII. PORECLELE DATE DIFERITELOR FAMILII	191
VII.1. Porecle din trecut	191
VII. 2. Porecle de astăzi	192
BIBLIOGRAFIE	193
ANEXE	197

CUVÂNT ÎNAINTE

Apariția acestei minunate monografii dedicată localității Lalașinț, satul de început de slujire al regretatului părinte dr. Pavel Vesa constituie un eveniment puțin atipic, prin aceea că regretatul părinte a trecut la cele veșnice înainte de definitivarea lucrării rămânând ca o datorie de suflet mie și fiului satului Vasile Ștefănescu să o finalizăm și să o tipărim.

Moartea neașteptată a bunului meu prieten m-a surprins în faza culegerii lucrării, urmând ca parintele să facă o corectură finală și să facă demersurile pentru tipărire, acest lucru nu s-a mai întâmplat din cauza decesului și am considerat- împreună cu omul minunat care este avocatul Vasile Ștefănescu- că este o moștenire de valoare care trebuie să fie publicată, așa că ne-am împărțit sarcinile, eu să finalizez lucrarea, iar dl avocat să găsească printre consăteni oameni de bine care să ajute financiar la apariția acestei monografii.

Într-o descindere în pitorescul sat Lalașinț și beneficiind de concursul unor admirabili oameni din sat am reușit să fac o mică documentare necesară pentru a finaliza lucrarea care era terminată în proporție de 99%. Vreau să mulțumesc și pe această cale dnilor Șandru Remus, Șandru Remus jr., Vucescu David sen., Andrișescu Ghe. sen., Mateiaș Ghe. sen., Nicola Milente, Leric Viorel, Neda Ion, Ștefănescu Nicușor și părintele paroh Petru Constantin, care cu generozitate și competență mi-au oferit anumite informații legate de istoria satului, de activitatea culturală și mai ales mi-au oferit informații cu privire la numele oamenilor din fotografii.

Pe de altă parte dl Ștefănescu mi-a asigurat condițiile necesare pentru documentare și a făcut toate demersurile necesare pentru finanțarea cărții, fiind sprijinit de următorii:

1. PRIMĂRIA COMUNEI BÂRZAVA – PRIMAR FAUR GABRIEL
2. Familia BÎLC
3. SUCIU ALEXANDRU

4. SUCIU MARIUS
5. FAMILIA ȘANDRU
6. ȘTEFĂNESCU NICUȘOR
7. ȘTEFĂNESCU VASILE

căroră le mulțumim pentru generozitate și pentru că au conștientizat realul interes pentru comunitatea din Lalașinț a acestei cărți.

Monografia satului Lalașinț este una dintre cele mai reușite monografii sâtești, foarte bine documentată, scrisă cu acribie științifică, dar și cu nerv și afectivitate, calități ce-l caracterizau pe eruditul părinte Pavel Vesa ajuns la momentul de vârf al acumulărilor științifice și spirituale.

Pentru a-l cunoaște mai bine, mai ales generațiile mai tinere și pentru a conștientiza ce mare personalitate a slujit cu har și osteneală la biserica din sat voi prezenta câteva date biografice al celui ce a fost „cărturar între cărturari, preot între preoți și om între oameni” precum îl caracteriza un confrate.

Părintele dr. Pavel Vesa s-a născut la 23 aprilie 1955 în comuna Dieci jud. Arad, unde termină cu rezultate excelente școala, ca ulterior, între anii 1970-1974 să-l găsim la Liceul Teoretic din Gurahonț. Își manifestă dorința de a deveni slujitor al altarului și astfel în anul 1975 se înscrie la examenul de admitere la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, cursuri pe care le va absolvi în anul 1979. Pasionat de istoria bisericească arădeană se înscrie la doctorat la Catedra de Istorie modernă a Facultății de Istorie-Filosofie din cadrul Universității „Babeș Bolyai” din Cluj Napoca. În urma susținerii tezei, în anul 2003, primește calificativul Magna cum laude, iar lucrarea “Episcopia Aradului Istorie cultură mentalități (1076-1918)” o va publica la Editura Presa Universitară Clujeană Cluj Napoca 2006. Pe plan pastoral misionar este hirotonit preot pe seama parohiei Lalașinț în anul 1979, unde a păstorit timp de zece ani, după care, în anul 1990, este mutat preot paroh în Dezna pentru un an de zile, ca ulterior în anul 1991 până în 1995 să funcționeze ca preot paroh în satul natal Dieci. De la 1 august 1995 este trimis preot duhovnic la Spitalul Clinic Județean din Arad unde se va îngriji de suferința trupească și sufletească a atâtor credincioși până în data de 26 decembrie la orele 4.30, când Domnul Hristos hotărăște să-l cheme la ceruri, după o suferință grea de aproape 11 ani. Părintele Pavel Vesa, ca și preot de spital, s-a îngrijit ca în incinta Spitalului Clinic Județean să fie amplasată o biserică monument istoric ecclezial, datând din anul 1724, mutată din satul Groșeni. Este vorba de Biserica de lemn cu hramul Sfânta Cuv. Paraschiva, târnosită în anul 2001.

Pe plan cultural a fost o personalitate inegalabilă publicând 19 cărți de istorie bisericească locală, sute de studii și articole și a participat la numeroase sesiuni de comunicări științifice naționale și internaționale”. Cărțile abordează istoria bisericească locală, pe care părintele Pavel Vesa a studiat-o până în ultima clipă a vieții. De altfel Î.P.S. Timotei Seviciu, Arhiepiscop al Aradului, îl consideră cel mai prolific autor de acest gen din eparhia Aradului, iar prof.dr. Nicolae Bocșan, prorector al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, a afirmat, că Arhiepiscopia Aradului are cea mai bogată bibliografie monografică din întreaga Transilvanie și chiar din Patriarhia Română.

Printre numeroasele premii amintim: Premiul de excelență la Gala excelenței Arădene – 2007; Cetățean de onoare al comunei Dieci – 2009; Premiul de excelență din partea Primăriei Arad – 2013; Diplomă de excelență din partea Asociației profesorilor de istorie din România – 2012; Este înscris în Enciclopedia Ortodoxiei Românești București, la secțiunea istorici – 2010.

Cele 19 cărți pe care le-a scris: Biserici de lemn de odinioară, Editura Gutenberg, Arad, 1997 Din istoria comunei Dieci (jud. Arad) Contribuții monografice, Editura Știrea, Arad, 1999 Coautor Arad-monografia orașului de la începuturi până la 1989, Editura Negredo, Arad, 1999 Biserici de mir arădene între tradiție și modernitate, Editura Mirador, Arad, 2000 În colaborare cu Radu Ardelean și Lucian Giura, Emilian Micu, pelerinul cultural bănățean, Editura Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2000 Incursiuni în istoriografia ecleziastică arădeană, Editura Gutenberg Univers, 2004 Co-editor Andrei Șaguna, Corespondență vol. I, Editura Presa Universitară Clujeană, 2005 Episcopia Aradului Istorie cultură mentalități (1076-1918) Editura Presa Universitară Clujeană Cluj Napoca 2006-teza de doctorat Episcopii Aradului 1706-2006, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2007. Clerici cărturari arădeni de altădată, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2008. Eparhia Aradului în perioada Episcopului Aradului Gherasim Raț(1835-1850) Editura Mirador, Arad, 2008. Comuna Dieci Monografie istorică, Editura Mirador, Arad, 2009. Co editor Instituții ecleziastice Comentariu la legislație bisericească (secolul al XIX-lea) Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2010. Un bibliofil din Țara Zărandului: preotul Nicolae Butariu (1843-1890) Editura Mirador, Arad, 2010. Episcopia Aradului între 1786-1830, De la ultimul Episcop sârb la ultimul episcop român, Editura Arhiepiscopiei Aradului, 2010. Protopop dr. Cheorghe Ciuhandu (1875-1947), Editura Arhiepiscopiei Aradului, 2011. În colaborare cu Petru M. Ardelean, Preotul cărturar Nicolae Horga Popovici (1767-1811) al Seleușului,

Editura Arhiepiscopiei Aradului, 2011. Învățământul teologic de la Arad (1822-1948), Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2013.

“Eparhia Aradului în timpul episcopului Sinesie Jivanovici (1751-1768)” a apărut, cu binecuvântarea IPS Timotei, la Editura Arhiepiscopiei Aradului, la finele anului 2013.

Slujba de înmormântare a Pr. Dr. Pavel Vesa a avut loc, în biserica din incinta Spitalului Clinic Județean Arad, după care a fost înmormântat în Cimitirul Pomenirea.

Și așa a trecut la cele veșnice un cercetător pasionat de istoria bisericii române, un regretat prieten, neputând să-și dea adevărata măsură a talentului, a competenței și a harului cu care a fost înzestrat cu multă generozitate.

Bunul Dumnezeu să-l primească între aleșii Săi!

Ioan Traia

PREFAȚĂ

Primul contact cu credincioșii parohiei Lalașinț din protopopiatul Lipova (jud. Arad), l-am avut în a doua jumătate a lunii septembrie a anului 1979, ca proaspăt licențiat al Institutului Teologic de Grad Universitar din Sibiu când, din încredințarea și cu binecuvântarea arhiereului vicar de atunci, Gherasim Hunedoreanul, am vizitat parohia a cărui post de preot era vacant. Ajungând în parohie am oprit la casa parohială aflată în construcție, unde erau la lucru, epitropul Gheorghe Mihai. (Mențâl) și credinciosul Gheorghe Hatcău (Medrea), mai târziu consilier parohial. După ce m-am prezentat celor doi, am fost invitat de proprietarul casei vecine, credinciosul Alexandru Vucu, și el epitrop al bisericii. Aici, în foarte scurt timp s-au adunat și unii consilierii ai parohiei, dintre care îmi amintesc de Milente Moț (Iorghii) și Roman Maleș (Bușa). Atunci am putut să-mi fac o primă impresie despre cei pe care nu peste multă vreme am acceptat a-i sluji în calitate de preot paroh.

După aproximativ două săptămâni de la această vizită, în biserica parohială „**Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril**” din Lalașinț, am fost numit, hirotonit și instalat preot în această frumoasă localitate de pe malul stâng al râului Mureș, din protopopiatul Lipova.

Incepându-mi activitatea în parohie, dornic de a cunoaște trecutul localității și al celor care de-a lungul vremii l-au populat, încă din primăvara anului 1980, am început cercetările în arhiva parohială¹ și a școlii², continuate de investigații în arhivele arădene (Arhivele Naționale Direcția Județeană Arad, Arhiva Arhiepiscopiei Ortodoxe Române Arad)

¹ De menționat că datorită neglijenței fostului preot, arhiva parohială a fost aruncată în cotețul porcilor de la vechea casă parohială, de unde, am luat-o și am dus-o la noua casă parohială și am inventariat-o și îndosariat-o.

² Arhiva școlii era păstrată într-un dulap din sala de clasă, inventariată și îndosariată.

și am consultat numeroase lucrări monografice apărute, cât și literatura istoriografică referitoare la spațiul geografic al văii Mureșului.

Cercetând arhiva parohială, pe lângă documentele care alcătuiau fondul, am descoperit două manuscrise despre trecutul parohiei. Primul, de o mai mică întindere, doar 3 file, este intitulat: ***Chestionarul comunei Lalașinț, jud. Caraș-Severin***, nedat³, îl datorăm preotului Ioan Hadan care a funcționat ca paroh între 1882 și 1925. Chestionarul era un răspuns cerut probabil de Secția culturală a Consistoriului eparhial arădean. În acest manuscris am găsit pentru prima dată legenda despre întemeierea satului, perpetuată din generație în generație până la acea vreme și mai târziu până în zilele noastre. Se mai cuprind informații sumare despre parohie, „cea dintîi biserică”, șirul preoților, școală și învățători.

Cel de-al doilea manuscris, este tot răspunsul la un ***Chestionar***, de această dată mult mai amplu, redactat în anul 1944 de preotul Leontin Lăzărescu, care, a funcționat în Lalașinț între anii 1925 și 1965. Răspunsul la chestionar, cerut de preotul și istoricul Gheorghe Cotoșman, pe atunci protopop în Caransebeș⁴, cuprinde date bogate despre sat și parohie, atestarea documentară a localității, biserica veche și cea actuală, antimise, reparații la locașul de cult, numele eroilor din primul război mondial, școală, preoți și învățători.

Dacă cele două manuscrise erau doar simple răspunsuri la câte un chestionar, din 1946, avem o primă încercare de monografie istorică a localității, intitulată ***Monografia comunei Lalașinț, județul Severin***, redactată la „zece ani de apostolat în această comună”, a învățătorilor Gheorghe și Ana Papuc.⁵

În prima parte a lucrării, este prezentată ***așezarea*** satului, câteva ***date statistice*** și informații sumare privitoare la ***istoricul*** satului. Foarte sumar au fost tratate cele două instituții importante ale salului, ***Biserica și Școala***. Cele mai bogate date sunt cele referitoare la probleme de ***etnografie și folclor***, culese de la săteni încă de la începutul activității lor didactice în Lalașinț. Se ocupă de portul popular, ocupațiile tradiționale, obiceiuri tradiționale la Crăciun, Anul nou, precum și la evenimente importante din

³ Manuscrisul a fost redactat după octombrie 1922 dar nu mai târziu de luna martie a anului 1925, când, preotul Ioan Hadan a trecut la cele veșnice.

⁴ Pe atunci protopopiatul Lipova din care face parte parohia Lalașinț, aparținea de Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului.

⁵ Lucrarea cuprinde 11 file dactilografiate și două scrise de mână, anexate de autori la 23 noiembrie 1973.

viața omului: naștere, cununie și moarte.⁶ Intenția, autorilor era ca rodul muncii lor să „rămână o icoană a satului cu totul obiectivă pentru cei dornici să-l cunoască și să contribuie la ridicarea lui în viitor”.

Aflându-mă la începutul cercetării trecutului localității, în toamna anului 1980, am intrat în posesia unei alte lucrări, din 1980, intitulată, **Monografia satului Lalașinț, județul Arad**, datorată acelorași învățători, Gheorghe și Ana Papuc.⁷ Lucrarea tratează, în special, evenimentele legate de perioada 1914-1945.

În **Prefață** (f. 1-3), autorii prezintă motivele pentru care au redactat lucrarea: „ca cei ce vin după noi să aibă un punct de plecare, fapte și situații de comparație între prezent și trecut de unde să lege firul realizărilor și al evenimentelor la care vor fi chemați să le facă față”. Lucrarea propriu-zisă, începe cu **Așezarea geografică a satului**, și cuprinde denumirile topografice ale văilor, dealurilor și locurilor, informații culese în perioada când cei doi autori își desfășurau activitatea la școala din sat (f. 4). Urmează un scurt istoric (f. 4-6); probleme de **demografie** dintre anii 1920-1945 (f. 6-8); **etnografie și folclor** (f. 8-11); despre **ocupația** locuitorilor (f. 11-13), **Biserica și Școală** (f. 13-26).

În capitolul intitulat: **Sacrificii inutile sub steagul acvilei cu două capete** (f. 27-32), autorii prezintă situația internațională de la începutul secolului al XX-lea și declanșarea primului război mondial. În continuare sunt redată trei tabele: primul cu numele a 58 de lalașințeni care „au murit cu arma în mână pe câmpul de luptă”; al doilea cu numele invalizilor și a văduvelor din primul război mondial care mai erau în viață la 18 iunie 1945; cel de-al treilea tabel cuprinde numele membrilor Gărzii Naționale Române din Lalașinț. Acest capitol se încheie cu lalașințenii voluntari în armata română, care au luptat pentru liberarea Transilvaniei în 1918-1919. Capitolul următor, **Un sat de pe Mureș**, autorii încearcă să prezinte o frescă a satului Lalașinț din perioada interbelică, cu date statistice din 1935-1936, cu case și locuitorii lor, cu obiceiuri, port și ocupații, cu „tot ce au ele deficitar și bun” (f. 32-40).

În partea a doua a lucrării, autorii au urmărit a-l informa pe cititor despre „marile probleme internaționale ce se vehiculau în lume prin venirea la conducerea Germaniei a lui Adolf Hitler: dezlănțuirea războiului pe etape și cauzele care au dus la participarea României la acest război” și

⁶ Lucrarea este reproducă de autori și într-o monografie mai amplă despre localitatea Lalașinț din anul 1980 despre care vom aminti.

⁷ Lucrarea cuprinde 178 file dactilografiate și 11 fotografii care ilustrează imagini din trecutul localității Lalașinț.

scrierile lăsașințenilor în acest conflict mondial. Partea aceasta cuprinde: Introducere (f. 41-42); Preludii la declanșarea celui de-al doilea război mondial în Europa (f. 42-45); Concentrările armate pe granița de vest (f. 47-48); Izolarea României și consecințele ei (f. 48-51); Dictatul de la Viena, 30 august 1940 (f. 51-53); Invadarea țărilor balcanice (f. 54); Privire generală asupra războiului din răsărit până la 23 august 1944 (f. 55-58); Pentru unele familii sosesc vești rele de pe front (f. 58-59); Biroul I. O. V. R. Lăsașinț în ajutorul celor loviți (f. 60-63); Sub Tricolorul românesc (f. 64- 68)⁸; Alte contribuții (70-71); 23 august 1944 în Lăsașinț (f. 72-74); Răsare soarele (74-77)⁹; Invalizilor (f. 77, 89-90)¹⁰; Văduvelor (f. 78-79); Fii de eroi (f. 81); Părinți de eroi (f. 82); Prizonierii (f. 91-92). În ultimul capitol (Memento. Amintește-ți, f. 83-88) a celei de-a doua părți, descrie eroismul soldaților și aduce un profund omagiu tuturor lăsașințenilor care au avut de suferit de pe urma celor două războaie mondiale.

În partea a treia a lucrării, *Realizări socialiste* (f. 93-130), autorii vor să dea o replică unui capitol de început, *Un sat de pe Mureș*, încercând o comparație a prezentului cu trecutul, făcând o prezentare a realizărilor economice, sociale și culturale de după 23 august 1944 (înființarea C. A. P. - ului, electrificarea satului, construirea căminului cultural, magazinul sătesc, grădinița de copii). Lucrarea se încheie cu un tabel cuprinzând populația satului la data de 1 ianuarie 1980 (f. 112-128) și o scurtă prezentare biografică a eroilor din cel e-al doilea război mondial (f. 131-171).

Fără a fi o lucrare cu pretenții științifice, osteneala celor doi învățători este mai mult decât lăudabilă, ei reușind să ne pună în față o frescă a Lăsașințului din perioada de după 1914, cea interbelică și în anii de după al doilea război mondial, la multe dintre evenimente fiind martori direcți.

Am amintit despre lucrarea învățătorilor Ana și Gheorghe Papuc și ca un omagiu adus celor doi pentru munca depusă de ei la școala din Lăsașinț pentru luminarea minții tinerilor elevi dar și pentru contribuția adusă la cunoașterea trecutului acestei comunități de pe malul stâng al Mureșului.

⁸ Cuprinde un tabel al lăsașințenilor participanți pe diferite fronturi ale războiului.

⁹ Sunt prezentate evenimentele de la 9 mai 1945 victoria aliaților și încheierea războiului.

¹⁰ Cuprinde un tabel al invalizilor de război cu scurte date biografice, contingentul, unitatea militară, fronturile pe care au luptat și împrejurările în care au fost răniți, de care ne vom folosi și noi în lucrarea noastră.

În anul 1998, în revista. „Altarul Banatului" din Timișoara,¹¹ personal am publicat studiul intitulat: *Din trecutul parohie Lalașinț (jud. Arad)*, prima încercare de a trata în mod științific și a contura în linii generale o monografie istorică a parohiei Lalașinț. Deși de mai mică întindere, este primul studiu publicat despre această localitate.

Prezenta lucrare, *Lalașinț. Monografie istorică*, este rodul muncii noastre de mai mulți ani, de la începutul activității clericale pe care am desfășurat-o între anii 1979-1989 în această parohie. Structurată în mai multe părți, începând cu o *Introducere (Cadrul natural și geografic)*, lucrarea cuprinde cinci capitole. În primul capitol, intitulat, *Incursiuni în trecutul localității*, am încercat o prezentare generală a istoriei satului începând cu tradiția întemeierii localității, știut fiind, că acolo unde documentele sunt mute, își face loc legenda; vatra veche a satului, atestarea documentară, probleme de demografie și alte informații din istoria satului.

În cel de-al doilea capitol, *Istoria parohiei ortodoxe române*, care este și partea cea mai consistentă a lucrării, am încercat o reconstituire a vieții ecleziastice din secolul al XVIII-lea până în zilele noastre, oprindu-ne mai mult asupra locașului de cult actual și a cărților vechi de cult existente odinioară în bisericile satului și însemnările de pe filele lor îngălbenite. Am încercat și o reconstituire a șirului preoților slujitori până în anii din urmă.

Al treilea capitol, *Istoria școlii*, surprinde perioada dintre 1788, anul încheierii contractului primului învățător cunoscut și 2006. Al patrulea capitol, *Probleme de etnografie și folclor*, este în parte scris în baza informațiilor cuprinse în lucrarea din 1980 datorată învățătorilor Ana și Gheorghe Papuc și a datelor culese în perioada deceniului pe care l-am petrecut în sat în perioada activității mele de preot paroh. Al cincilea capitol, *Toponimie, toponomastică și onomastică* și în fine, al șaselea capitol, *Graiul local*, ne ocupăm cu locul graiului local în subdialectul zonei, nume de oameni și locuri. Lucrarea se încheie cu *Bibliografia* și o mulțime de document, fotografii cuprinse în *Anexe* care întregesc conținutul demersului nostru.

Lucrarea de față, a fost scrisă aproape în întregime în perioada cuprinsă între 1979-1989, când, mi-am desfășurat activitatea în parohia Lalașinț. La împlinirea celor 525 de ani de la prima atestare documentară a

¹¹ Anul IX (XLVIII) serie nouă, nr. 1-3, 1998, pp. 124-130.

localității¹², lucrarea noastră este un omagiu adus minunaților credincioși ai parohiei Lalașinț, de ieri și de azi, care și-au desfășurat sau încă își mai desfășoară activitatea în acest spațiu geografic situat pe malul stâng al Mureșului. Este o lucrare nu cu pretenții, dar în care am pus tot sufletul pentru a căuta să oglindesc câteva aspecte alte trecutului, despre Biserică și Școală, despre port, limbă și obiceiuri populare, despre ocupații, ca cei care vor urma să cunoască trecutul satului natal.

Am elaborat lucrarea de față, în primul rând, dintr-o datorie pe care am simțit-o mereu pentru a readuce în atenția lalașințenilor de astăzi, date, fapte și evenimente de pe această vatră românească situată pe medul stâng al văii inferioare a Mureșului. Este parohia în care mi-am început activitatea clericală în mijlocul unor oameni minunați, fiind împreună și la bine și la rău în deceniul de viață petrecut împreună.

Dacă în fiecare localitate, preotul, ori unul dintre cadrele didactice, sau altcineva, cu dragoste de istorie, de va găsi a scoate la lumină din anonimat trecutul satului, oameni și evenimente, vor avea de câștigat atât ei cât și cei din cadrul comunității în care își desfășoară activitatea și își duc existența.

La Sf. Apostoli Petru și Pavel a anului 2011

¹² Cartea a fost pregătită să vadă lumina tiparului în anul 2010, la împlinirea celor 525 de ani de la prima atestare documentară a satului, însă, din motive independente de voința noastră nu a putut fi dusă la îndeplinire dorința noastră.